

Det Kongelige klima og miljødepartement
Postboks 8013 Dep
0030 OSLO

Høringssvar - rapport fra regjeringens ekspertutvalg for Grønn konkurransekraft

Den norske modellen er vår fremste ressurs og en forutsetning for å lykkes

Fellesforbundet mener utvalget har mange gode anbefalinger. De ti prinsippene utvalget foreslår å legge til grunn for politikktutforming er overordnede og lite kontroversielle.

Utvalget omtaler den norske modellen som et konkurransefortrinn, men peker i liten grad på tiltak som følger opp dette i praksis. Fellesforbundet savner en tettere kobling mellom klimatiltak og hvordan vi kan gjøre arbeidslivet best mulig i stand til å løse oppgavene.

Den norske modellen med likeverdig dialog er vårt fremste fortrinn og ressurs. Ikke bare er samarbeidet mellom partene i arbeidslivet og myndighetene viktig, men også det konkrete samspillet i bedriftene mellom ledelse, funksjonærer, ingeniører og fagarbeidere. Hovedavtalen og tariffavtalene bereder grunnen for et godt samarbeid. Den norske modellen er nøkkelen til høy produktivitet og omstillingsevne. Et arbeidsliv med respekt for erfaringsbasert kompetanse stimulerer til utvikling og innovasjon.

Lokal lønnsdannelse, produktivitetsorientering og høy organisasjonsgrad fører til stabile bedrifter med høy grad av involvering og kunnskapsoverføring. Faste ansettelser gir trygghet for involvering og medarbeiderdrevet innovasjon. Dette er avgjørende for innovasjon og utvikling av god bedriftskultur.

Investeringer i kompetanse er avgjørende

Norske virksomheter er avhengig av høy kompetanse for å konkurrere i det globale markedet. Det er en konkurransefordel og en viktig årsak til at vi er gode til å omstille oss. God og riktig utdanning og livslang læring/læring på jobb styrker produktiviteten og hever kvaliteten. Samtidig blir vi som samfunn bedre i stand til å kunne utvikle og benytte ny teknologi, noe som igjen er selve kjernen i hvordan vi skal få mer klimavennlige løsninger. Skal industrien levere morgendagens produkter, må de ansatte kunne håndtere ny produksjonsteknologi. Dette fordrer faste ansettelser hvor arbeidsgiverne investerer i egne ansatte og øker deres og bedriftenes kompetanse. Regjeringens endringer i arbeidsmiljøloven inviterer dessverre til mer midlertidighet som på sikt vil kunne svekke Norges fortrinn innenfor fremtidig grønn konkurransekraft.

I Norge har vi en godt innarbeidet arbeidslivskultur der vi snakker sammen for å løse utfordringer. Den selvstendige, kompetente arbeideren utvikler og bidrar daglig til smartere løsninger, produkter og arbeidsmetoder. Videreutvikling av denne kulturen for samarbeid vil effektivt bidra til at industrien kan både håndtere og lykkes med digitalisering og robotisering.

God klimaomstilling er rettferdig omstilling

Reelt partssamarbeid og medvirkning i omstillingsprosesser er en forutsetning for å skape forankring for nødvendige endringer. Velferdsstatens sikkerhetsnett, bedriftsdemokrati og Hovedavtalens bestemmelser gir tryggere rammer for omstilling. Svekkelser i lover, regelverk og samarbeidsforhold vil påvirke evnen til omstilling. Det er når vi i samfunnet og i bedriftene drar i samme retning at vi kan få til de gode resultatene. På den måten legger vi grunnlaget for et bærekraftig og rettferdig samfunn, med full sysselsetting og gode arbeidsplasser for alle.

Fellesforbundet mener det ligger et uforløst potensial i en sterkere kobling mellom klimatiltak og godt HMS-arbeid. Bedre synliggjøring av klimatiltaks positive effekter for HMS vil bidra til å skape flere pådrivere for og større oppslutning om tiltak. For eksempel i byggsektoren vil elektriske anleggsmaskiner og fjernvarme til byggtørking også gi bedre arbeidsmiljø.

Utvalgets tverrgående anbefalinger

Utvalget har fremmet en rekke tverrgående anbefalinger. Vi har ikke gått inn på alle forslagene, men har enkelte kommentarer.

Fellesforbundet er positive til tiltak for å fremme nyskaping i småbedrifter og gjennom gründere. Likevel er det slik at mesteparten av innovasjonen og de nye arbeidsplassene kommer i tilknytning, til eller med utspring fra, eksisterende bedrifter. Det er viktig at politikken og virkemiddelapparatet forholder seg til denne realiteten.

Målrettet forskning og utdanning er blant utvalgets tverrgående anbefalinger. Fellesforbundet deler utvalgets vektlegging av at anvendt forskning også må være relevant for næringslivet og samfunnet og at verdiskapingseffekter, samfunnsutfordringer og samfunns- og næringslivets interesser må tillegges vekt. Myndighetene bør ha klarere forventninger til offentlige forsknings- og utdanningsmiljøer om dette. Næringsphd-ordningen er et godt og lite byråkratisk virkemiddel for å fremme tettere kontakt og samarbeid mellom næringslivet og forsknings- og utdanningsinstitusjonene. Ordningen bør videreutvikles slik at den blir rettighetsbasert og/eller knyttes tettere opp til de ulike programmene som Forskningsrådet gir støtte til.

Forbundet deler utvalgets anbefaling om at klimahensyn må ligge til grunn som eksplisitt kriterium for tildelinger til forskning og innovasjonsmidler der det er relevant, men da bør innretningen være slik at det også bidrar til at eksisterende virksomheter og sektorer blir mest mulig klimaeffektive.

Fellesforbundet er usikker på om det er rett vei å gå å integrere Sivas aktiviteter i Innovasjon Norge. Selv om det nok kan være overlapp i noen av deres virkemidlene har de likevel ulike formål. Hvilke positive og negative effekter en evt sammenslåing vil få bør utredes nærmere.

Fellesforbundet er i mot utvalgets forslag om å vurdere endringer i Industrikonsesjonsloven som regulerer eierskapet i vannkraft. Vi mener loven fungerer godt og ivaretar formålet om offentlig eierskap. Forbundet støtter imidlertid utvalget i at offentlige eiere bør ha en stabil og langsiktig utbyttepolitikk og som bidrar til forutsigbarhet og norsk verdiskaping.

Det offentlige er ikke bare en viktig tilrettelegger, men bør også være en aktiv aktør. Fellesforbundet mener det offentlig må være en krevende og modig kunde for å stimulere til grønn konkurransekraft. Innkjøpsmakten må bidra til innovasjon og klima- og miljøvennlige løsninger i verdenstoppen. Den må også brukes på en slik måte at satsning på kompetanse gir fortinn foran lavlønnsstrategier. Bare slik kan

vi sikre at norsk industri får konkurrere på like vilkår. Forbundet synes forslaget om å opprette et nasjonalt senter for innkjøpskompetanse er svært interessant og bør følges opp.

Fellesforbundet mener de samlede rammevilkårene må bidra til å utvikle og tiltrekke seg virksomheter slik at vi oppnår målet om grønn konkurransekraft. Alt som påvirker kostnadene og inntektsmulighetene for bedriftene utgjør til sammen de rammebetingelser de har. Det er ikke bare skatte- og avgiftsnivå, men også andre lover og regler som på ulike måter regulerer driftsmulighetene. Rammebetingelser omfatter også det offentlige byråkratiets effektivitet og et rettssystem som fungerer rettferdig og forutsigbart. Det handler også om det sosiale sikkerhetsnettet som tilbys. Offentlige støtteordninger og hvordan stat, kommune og fylker tilrettelegger er avgjørende i den globale lokaliseringskonkurransen. Uventede endringer i rammebetingelsene vil bidra til å redusere forutsigbarheten og øke risikoen ved investeringer.

Utvalgets sektor anbefalinger

Fellesforbundet støtter i utgangspunktet alle de tre anbefalingene utvalget kommer med på det maritime området. Deler av bransjen sliter nå som følge av nedgangstider i offshoresektoren. I en situasjon hvor offshoreflåten mer eller mindre ligger nede for telling er det viktig at en finner tiltaksløsninger i samarbeid med næringen.

Maritim- og petroleumsnæringen i Norge har de siste 10-15 årene blitt svært sammenvevd. Det vil derfor være fornuftig å påse at begge næringene fortsatt har gode rammevilkår i Norge. Det er kunnskapen om å beherske havrommet som er Norges aller fremste fortrinn. Den kompetansen er ikke noe vi kan slå av og på alt ettersom det passer oss.

Norge har en komplett maritim verdikjede med tett samvirke mellom de ulike aktørene, og kjennetegnes med høy kompetanse og evne til å levere høyteknologiske løsninger. Dette gjør oss konkurransedyktige tross høyere kostnadsnivå. Utvalget trekker frem den maritime næringen som en næring hvor Norge kan ta posisjon som leverandør av grønn teknologi til et globalt marked. I den maritime næringen er det en omforent holdning om at miljøteknologi og lavutslippsløsninger vil utgjøre et konkurransefortrinn for næringen i årene fremover. Fra næringen er det derfor satset på forskning, utvikling og utprøving av slik teknologi. Redusert energibruk og dermed reduserte driftskostnader er i seg selv et incentiv for næringen.

Effektive seilingsruter og gode løsninger for logistikk i havn gir en mer effektiv sjøtransport og styrket konkurransevne. Tiltak som bygger opp under dette vil være et viktig bidrag fra myndighetene. Støtteordninger har gjort det mulig å realisere nye teknologier, det samme har krav i offentlige anbud. Investeringer i miljøteknologi har høyere kostnader og større usikkerhet knyttet til drift. Både støtteordninger og anbud må ta høyde for dette.

Anbudskontrakter må ha lengder som forsvarer investeringer i nytt materiell og gi signal om forutsigbarhet. Et tett samarbeid mellom næring og myndigheter, både i utformingen av anbud, virkefulle støtteordninger og samarbeid i anbudsperioden. Utforming av tiltak, krav og anbud må skje i dialog med næringen. Vi opplever at politiske idealløsninger (som å bevege seg bort fra LNG på fergesektoren) spenner bein under viktig miljøutviklingsarbeid som blir gjort i den maritime næringen.

Fellesforbundet synes utvalget ikke i tilstrekkelig grad tar innover seg perspektivet av den verdiskaping og de arbeidsplassene som petroleumsnæringen er grunnlaget for. Økonomisk utgjør dette minst det dobbelte av alle andre landbaserte næringer til sammen. Fellesforbundet er enig i at det vil være større usikkerhet knyttet til fossile energikilder fremover enn tilfellet har vært frem til nå. IEAs World Energy Outlook 2016, som er det presumptivt beste analyse- og prognosemiljøet i verden, viser imidlertid til at

olje og gass vil være en svært sentral del av verdens energikonsum i 2040 og 2050. Selv om IEAs oppdaterte analyse viser en sterk økning i andelen fornybar, vil ikke fornybar energi alene være i nærheten av å forsyne verden med tilstrekkelig energi. Årets rapport viser at forbruk av naturgass vil øke frem til 2040, også når en legger togradersmålet til grunn.

Den norske petroleumsnæringen er underlagt en særnorsk CO₂-skatt på utslipp som er høyere enn noen annen norsk næring, og er i tillegg en del av kvotepliktig sektor i EU (ETS). Kombinasjonen av kvoteplikt og CO₂-avgift betyr i dag at karbonprisen på norsk sokkel er på over 500 kroner per tonn CO₂.

En av utvalgets anbefalinger på petroleumsområdet er at regjeringen bør vurdere hvordan et strengere klimaregime endrer risikoen knyttet til petroleumsvirksomheten. De peker på at økende usikkerhet knyttet til framtidig etterspørsel gjør at regjeringen bør vurdere behov for endringer i dagens petroleumsregime. Konkret peker de på at myndighetene bør stille krav om at det utarbeides sensitivetsanalyser av etterspørsel og karbonpris i forbindelse med planer for utbygging og drift av eventuelle nye felt. Fellesforbundet vil påpeke at karbonrisiko allerede er ivarettatt i selskapenes lønnsomhetsanalyser og i deres planer for utbygging og drift. Forventningene om fremtidige klimareguleringer og CO₂-priser hensyntas i oljeselskapenes vurdering av framtidig etterspørsel og dermed prisbaner. Både prisbanene for olje og gass og de direkte karbonkostnadene i produksjon inngår i lønnsomhetsanalysene i planer for utbygging og drift (PUD). Fellesforbundet mener det derfor ikke er noen grunn til å konkretisere dette noe nærmere i en PUD, da dette allerede er grundig analysert av selskapene selv før en eventuell investeringsbeslutning tas og det vil således ikke gi noen merverdi.

I budsjettforliket om Statsbudsjettet for 2017 er det dessuten flertall for et verbalforslag hvor Stortinget ber regjeringen i Perspektivmeldingen, som kommer til våren, drøfte hvilke konsekvenser et nytt globalt klimamål om å begrense den globale oppvarmingen til maksimalt 1,5 °C kan ha på innretningen av norsk petroleumspolitik.

Utvalget foreslår videre at deler av forskningsmidlene gjennom den såkalte FOT-ordningen skal øremerkes omstilling og fornybar energi. Teknologiutviklingen i næringen har vært avgjørende for det vi har fått til på norsk sokkel med en gjennomsnittlig utvinningsgrad som er høyere enn noen annen petroleumsprovinns og med svært lave utslipp i produksjonen og høy sikkerhetsstandard. I tillegg har teknologiutviklingen bidratt til at norske leverandører har betydelige leveranser til andre petroleumsprovinser. Det er viktig at vi evner å opprettholde sterke kompetansemiljøer og viderefører denne innsatsen fremover. Fellesforbundet mener en konkret øremerking til omstilling og fornybar energi vil være uheldig og kan føre til at svært fornuftige og lønnsomme forskningsprosjekter med stort potensiale kan bli lagt bort.

Fellesforbundet mener derimot at det med fordel kan presiseres i retningslinjer og mandat for FOT-ordningen at den skal kunne omfatte teknologier innen karbonfangst og -lagring, samt elektrifisering der slik forskning og utvikling er relevant for norsk sokkel. At vi lykkes med karbonfangst og -lagring (CCS) vil være avgjørende for at verden skal nå sine klimamål. Norske myndigheter har en viktig rolle i å tilrettelegge for fullskala verdikjeder for CCS. Petroleumsnæringen vil uansett ha en nøkkelrolle i den videre utviklingen basert på sin lange erfaring med lagring av CO₂ i geologiske formasjoner på norsk sokkel. Vi mener at potensialet i omdannelse av naturgass til hydrogen med CCS er underkommunisert og bør utredes, da dette kan ha potensiale til å eliminere utslipp fra desentralisert energibruk, f.eks. oppvarming av husholdninger og næringsbygg eller i transportsektoren. Fellesforbundet er enig med utvalget i at også næringen selv har et ansvar og at aktørene her må gjøre mer på CCS-området utfra dagens rammebetingelser på sokkelen. Selv om det kan synes kostbart vil ikke minst petroleumsnæringen selv være tjent med å lykkes med CCS.

Utvalget foreslår at regjeringen bør vurdere behovet for endringer i petroleumsregimet (skatt) for å sikre at fellesskapet ikke tar økende risiko i et marked med økende etterspørselsusikkerhet. Utvalget viser til Norges behov for å få flere bein å stå på og staten bør derfor vurdere nøye hvor dens høye risikobærende evne best benyttes. Utvalget foreslår derfor også at det blir utarbeidet sensitivitetsanalyser av etterspørsel og karbonpris i forbindelse med planer for utbygging og drift av nye felt.

Fellesforbundet vil ikke motsette seg at slike vurderinger gjøres. Men vi vil understreke, slik det også framkommer i rapporten, at det norske petroleumsskatteregimet har fungert godt i nær 50 år. Som det står i rapporten: «Det har vært forutsigbart og gitt de ønskede investeringer. Som største eier tar fellesskapet brorparten av risikoen, og en stor andel av overskuddet tilkommer fellesskapet. Dagens regime har fremmet innovasjon og risikotaking innen leting og teknologiutvikling, og dermed lagt til rette for ekspansjon».

Næringen har hatt og vil etter all sannsynlighet ha en svært høy lønnsomhet. Dagens regime sikrer at brorpartene av inntektene tilfaller fellesskapet gjennom en særskilt høy skattesats på 78%, gjennom statens direkte eierskap i olje- og gassfelt (SDØE) (som representerer cirka 30% av produksjonen) og gjennom statens 67% eierandel i Statoil. I tillegg kommer miljø- og arealavgifter. Dette betyr at over 85% av samlet overskudd i næringen tilfaller staten. En viktig forutsetning for at fellesskapet får inn så store inntekter er at fellesskapet også bærer en stor andel av risikoen i investeringsfasen.

Vi mener at stabile rammevilkår på norsk sokkel er svært viktig for å sikre norsk sokkels fortsatte attraktivitet, ikke minst for større utenlandske oljeselskaper, og for at samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter blir gjennomførte. Denne stabiliteten i rammevilkårene vil også være en forutsetning for å kunne realisere langsiktige investeringer i mer klimaeffektive teknologier og en gradvis omstilling til lavutslippssamfunnet. Statoil har stått i spissen for utbygging av en stor offshore vindpark utenfor kysten av England. Nå skal de bygge fem flytende vindmøller utenfor Skottland i en pilotpark der. Deres Hywind flytende vindmølle ville aldri ha sett dagens lys uten kunnskapen fra olje og gass.

Leverandørindustrien til olje og gass er alene Norges nest største eksportindustri, etter det direkte salget av oljen og gassen. Industrien er verdensledende i produksjon av utstyr og tjenester for offshoreutvinning av olje og gass. Dersom leverandørindustrien skal utvikles videre må det realiseres nye prosjekter. Da trengs det nytt areal. En for brå stopp i olje- og gassvirksomheten vil ikke påskynde et "grønt skifte", snarere tvert imot. Det er ikke slik industriutvikling skjer. Morgendagens næringsliv står på skuldrene av dagens industri, ikke minst det «grønne».

Rapportens kapittel om bærekraftige og effektive bygg inneholder punkter vi har tatt opp flere ganger, særlig gjennom våre innspill til Lov om offentlige anskaffelser. Staten, både som innkjøper og eier, og andre myndigheter må være profesjonelle bestillere, slik at de gjennom krav stimulerer til innovasjon og bidrar til å skape marked for energieffektive og klimavennlige bygg samt bruk av bærekraftige byggematerialer. Vi er glade for at rapporten påpeker behov for profesjonalisering både av bestiller og utøver, særlig gjelder dette innen rehabilitering. Videre er det svært positivt at rapporten vektlegger livsløpsevurderinger og identifisering av energisparingspotensiale gjennom å bruke tredjepartsevalueringer. Rapporten fastslår at en fragmentert byggsektor hindrer utnyttelse av potensialet bla til eksport av miljøvennlige materialer slike som massiv-tre.

Det er tre tiltak som etter Fellesforbundets mening er sentrale for å oppnå målsettingene i rapporten på dette området:

- *Klyngesamarbeid og samspillsarenaer som Bygg 21.* Dette forutsetter en byggenæring som vil og er i stand til å organisere seg slik at endringer faktisk gjennomføres.

- *Myndighetene som krevende kunder som vil og kan sette krav til miljø og energi.* Dette forutsetter bestiller kompetanse og politisk vilje til å legge livsløpsvurderinger og miljøkrav inn i anbudene samt å sette klare kompetansekrav til utbyggere.
- *En seriøs byggenæring som forstår og ønsker å agere i tråd med de føringer utvalget legger opp til.* Dette krever strenge krav til innleie og kompetanse i byggefirmaene.

Fellesforbundet støtter utvalgets anbefalinger for de marine næringene. Anbefalingene for prosessindustrien er også gode. Vi vil samtidig påpeke den tette sammenhengen i CCS-satsing i prosessindustrien og petroleumsnæringen og at det er viktig å ivareta en helhetlig satsing som ivaretar hele verdikjeden og bidrar til norsk verdiskaping og arbeidsplasser.

Veikartene for prosessindustrien, landbruk og skogbruket er godt ivaretatt i rapportens forslag. Både Bioøkonomistrategien, skogbruksmeldingen og den nye landbruksmeldingen følger opp hovedpunktene i Grønn konkurransekraft. Det er positivt. Det er samtidig viktig at det følger med målrettede virkemidler som fremmer ønskede endringer. Blant slike ønsker vi å fremheve:

- kompetansehevende tiltak fra fag/yrkesopplæring til høyere utdanning
- tilgang til kapital for utprøving og utvikling av pilot/demonstrasjonsanlegg for å gjøre disse lønnsomme
- bedre tilrettelegging i hele verdikjeden for å sikre nok tilgang på råstoff/biomasse til industrien
- bedre samarbeid mellom råvareproduksjon i industrien, landbruk og skogbruk for utvikling av og tilgjengelighet på bioenergi. Det må dessuten stimulere til å bygge opp et marked som sikrer nok råstoff og som gir økonomi i alle ledd.

Med vennlig hilsen
Fellesforbundet

Jørn Eggum
(sign.)

Jeanette Iren Moen
(sign.)

Dette brevet er elektronisk godkjent i Fellesforbundet og har derfor ingen signatur.